

Jagode za oči.

R. Andrejka — Ljubljana.

V inventarju stare kmetске hiše Kalanov v Selcih, priobčenem v tekočem letniku Etnologa,¹ so navedene na strani 43 (opomba 10) takozvane »jagode za oči« (Augen-Corallen). Že tam sem opozoril v zvezi z njimi na staro, v ljudstvu vkoreninjeno vero, da vpliva nakitje gotove vrste na dober vid in na zdrave oči.

Ko je bil omenjeni prispevek že dotiskan, sem o stvari govoril s posestnico Uršulo Semenovo, poroč. Beštovo, sedanjo lastnico Kalanove hiše v Selcih 64. Bistroumna gospodinja se je živo zanimala za stvar in takoj omenila, da je bilo omenjeno nakitje še nedavno pri hiši, da pa nikomur ni bilo več mar zanj in da so se zato igrali otroci s temi jagodami, snetimi z verižice. Obljubila mi je, da bo iskala za njimi in da mi jih bo, če jih dobi, rade volje izročila.

Res sem prišel par dni na to v posest treh ovalnih »jagod za oči«, ki so se našle v Kalanovi hiši; drugih 8 se je izgubilo. Ker se mi zdi stvar v narodopisnem pogledu važna in povsem nova, priobčim tu popis »jagod« s pridejano skico v naravni velikosti, ki jo je iz prijaznosti napravil restavrator Etnografskega muzeja, gosp. Maksim Gaspari.

Vse tri jagode so ovalne, na koncu koničaste in ponazorujejo obliko človeškega očesa. Prva, iz rjavo-belkastega a h a t a , je velika kakor oko, druga, iz prozornega, obrušenega stekla, je za spoznanje manjša, tretja, iz rjavega trakastega j a s p i s a je pa mnogo manjša od prvih dveh, v obliki in velikosti fižola. V vse tri »jagode« je podolžno prevrtana ozka cev, skozi katero je šel trak ali verižica, ki je družila jagode v nakitje.

¹ Prim.: Dr. R. Andrejka, Star kmečki inventar iz 18. stoletja, Etnolog 1934, str. 38—50.

O teh jagodah mi je povedala posestnica Uršula Beštova še nastopno: Tem 11 jagodam, ki so se od starine hranile pri Kalanovi hiši v Selcih, so nadevali po Selški dolini veliko zdravilno moč zoper očesne bolezni. Ljudje so pogostoma pošiljali ponje h Kalanovim v Selca, celo iz Dražgoš, kjer imajo v sv. Luciji najboljšo zavetnico za oči so prihajali ponje. Poslednjikrat so se jagode rabile okoli l. 1900. Bolnik si je nadel nakit z jagodami čez vrat in jih imel na vratu vso noč ali sploh ves čas, dokler je ležal. Po dnevu, če je hodil okoli ali bil izven postelje, pa so jagode položili v skledo, napolnjeno z vodo.

Rjavo-bel ahaf.

Belo steklo, brušeno.

Trakasti jaspis.

1/1

Še danes je v Selcih in po dolini še dosti starih ljudi, ki verjamejo v to, da zlati² uhanj, potegnjeni skozi podušec, varujejo očem zdravje. Zato se celó med moškimi tu pa tam najde še starina, ki nosi v podušcu zlat obroček (»oringelj«) ali pa uhanček z glavo zamorca, takozvani »murček«.

Popisane »jagode za oči«, prve svoje vrste, hrani odslej Etnografski muzej v Ljubljani.

Vero v zdravilno moč »jagod za oči« sem letos ugotovil tudi v poljanskih hribih. V Javorju nad Poljanami hranijo take jagode še danes in jih ne dajejo iz hiše, ker jih imajo za hišno zdravilo. Kdor nosi te jagode le enkrat v trdni veri, mu gotovo pomagajo zoper bolezni na očeh in sicer tako, da ga ne bodo nikoli več bolele oči. Jagode imajo namreč to zdravilno moč, da vse kar je nezdravega v očeh, enkrat za vselej »ven potegnejo«.

Dobro ohranjeni venec takih »jagod za oči« hrani uršulinski samostan v Škofji Loki. Venec je sestavljen iz 8 steklenih in kamenitih jagod. Nabrane so na modrem traku v sledeči vrsti: Prva, okrogla, večje oblike, motno-sivo-rumena. Slede tri enako velike, rjavkaste. Peta jagoda je večja, rdeče-

² Samo zlati; srebrni nimajo te moči.

rjava, šesta je ogljata, temno-modra, sedma belo prizmasto steklo v manjši obliki, osma pa je iz črnega kamna.

Kako so prišle v samostan, ni znano, gotovo pa je, da so v njem shranjene že čez 50 let.

Tudi v K r o p i je bila vera v zdravilnost jagod za oči okoli 1890—1900 še krepko razvita. V mestu Škofji Loki in v Zmencu jih utegne imeti še ta ali ona hiša. Vsekakor naj te vrste zbude zanimanje za to še neznanu stran naše folklore; morda napote tudi druge, da iščejo za njo in jo event. popišejo tudi v drugih krajih.

Résumé.

Dans l'inventaire d'une maison paysanne à Selca, publié l'année courante,* l'auteur a cité des »baies« pour guérir les yeux. On a cru jusqu' à la fin du dernier siècle, que ces »baies« peuvent extraire et guérir chaque maladie des yeux, quand on les met autour du cou du malade. Dans ce cas, seulement trois »baies« de grandeur différente existent encore, une d'agate, la seconde de verre et la troisième de jaspe. Le reste de huit »baies« et perdu. — Il y a encore des chaînes complètes de cette sorte dans la contrée où la même superstition était répandue.

* Cf. »Etnolog« VII. Bulletin du Musée d'Ethnographic à Ljubljana, 1934, pag. 38—50, en particul. pag. 43.